מנורת המאור — דרכי החנפים

הדרך הראשון יש חנף שהוא רואה ויודע שהוא עושה שלא כדין, ויחלוק לו לשון, ויאמר לו, כדין אתה עושה. ולא די לו שמונע את עצמו מן התוכחות, ועובר על מצות עשה, שנא' הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, אלא שמוסיף על חטאתו פשע. ועליו הכתו' אומר, אומר לרשע צדיק אתה יקבהו עמים יזעמוהו לאומים, וכתי' וחזקו ידי מרעים, וכתי' הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע. נמצא, חוטא ומחטיא, ונותן מכשול לפני החוטא להנקש בה משני עניינים, האחד שלא יתנחם על דעתו ולא יעשה תשובה, הואיל ואינו מוחה בידו אלא שאומ' לו כדין עשית, והשני כי יתמיד על פשעיו, מפני שזה מהלל מעשיו הרעים. נמצא, מחשיך עיניו ומדריך אותו על דרך רעה, וחטאת החוטא תלויה בחנף הזה שמחניף לו. ולא עוד אלא שהוא תועבה, שנא' מצדיק רשע ומרשיע צדיק תועבת ה' גם שניהם. כ"ש, אם העול שבכף חבירו גלוי לרבים, והוא אומר לו לפני הכל, כדין עשית. הרי זה מחלל שם שמים בפרהסיא. וגרסי' במדרש כל מי שמחניף ואומר לרשע צדיק אתה, ראוי הוא לכל הקללות שחשב בלעם הרשע לקלל את ישראל, שנא' אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים, ובלעם הרשע אומר מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה'.

הדרך השני המשבח לרשע ברבים, בפניו או שלא בפניו, אע"פ שלא יצדיקנו על חמסו ועל רשעתו. אפי' הכי אל יאמר שהוא ישר ונאמן, ועל זה נאמר עוזבי תורה יהללו רשע, כי שהוא עוזב את התורה אם היה מהלל לעובר עליה והמפר את מצותיה. ואפי' שלא ישבח את הרשע זולתי בדבר טוב, הרי זה מחניף, כי יחשבו השומעים כי הוא צדיק גמור, הואיל ולא ספר מעשיו הרעים.

הדרך השלישי החנף המשבח את הרשע, ואע"פ שאינו משבח אותו בפני בני אדם, הרי זה מאבדו מן העולם, שנא' בפה חנף ישחית רעהו ובדעת צדיקים יחלצו. ד"א ובדעת צדיקים יחלצו, בדעותם של צדיקים יחלצו נפשם מדינה של גיהנם. כיצד. אם עושין דבר שלא כדין, והחנפים אומרים להם כדין עשיתם, אפי' הכי הם יודעים שעשו שלא כדין ועושין תשובה, ואינן משימין את לבם לדברי החנפים שאומרים להם כדין עשיתם. וארז"ל אפי' כל העולם אומרים עליך צדיק אתה, הוי בעיניך כרשע, ואם יש לך רעים מקצתן משבחים ומקצתן מוכיחים, אהוב את המוכיחים ושנא את המשבחים, כי אלה לחיי עולם יביאוך ואלה ברעתך ישמחו. ד"א ובדעת צדיקים יחלצו, ר"ל בדעת הצדיקים יחלצו הרשעים, מפני שמוכיחין אותן ואינן מחניפין להם, ובתוכחות מחזירין אותן למוטב, ומצילין אותם מדינה של גיהנם.

מעשה בחסיד, שהיה צדיק ישר ונאמן, והיו בני אדם מהללים ומשבחים אותו, והיה מחשב בדעתו ואומר, באלו התושבחות שמשבחין אותי בני אדם אקבל שכרי בעולם הזה ואפסיד חיי העולם הבא. מה עשה, הלך לו לילה אחת, וחתר קירות ביתו של אדם אחד מגדולי העיר, וגנב כל נכסיו והביא אותם לביתו. ואותו האיש, שגנב לו כל נכסיו, היה רופא וחכם. בבקר השכים ומצא כל נכסיו

גנובים. והיה הולך וצועק. אמ' אותו חסיד לבנו, שכב על מטתך והתחל, ויכנס הרופא לראותך, כי אני חפץ בזה מאד. והיתה כונתו, שיכנס הרופא ויראה בביתו נכסיו הגנובים, ויצא לחוץ ויכריז עליו מעשיו הרעים. מיד הלך וקרא לרופא, ונכנס לביתו לבקר את החולה. כשנכנס, ראה שם כל נכסיו שנגנבו לו. מיד יצא הרופא לשוק, והכריז ואמר, פלוני, שאתם מהללין אותו, וחושבין שהוא צדיק, אינו אלא גנב ושודד, וגנב כל נכסי, והנם בביתו. מיד תמהו האנשים, ונכנסו לביתו, ומצאו לשם כל הנכסים שנגנבו לרופא. מיד שמו אותו בבית האסורים, ויצא קול בעיר, פלוני גנב ושודד. והיתה כונתו בזה, לפי שהיו בני אדם משבחין אותו יותר מדאי, ואלו היה יושב ושותק, היה כמחנף לבריות.

החלק הרביעי. המחניף לבני אדם, ובטבעו הרע וברוע לבבו קשה עליו טובתם, ואם תבא להם תקלה ייטב בעיניו, ואם תבא להם טובה יירע בעיניו. ואעפ"כ כשתהא להם טובה הוא מראה להם שטוב בעיניו עד מאד, והוא מראה להם שהוא שמח בהשפעת טובם, ומתאבל בלבו. ואם תבא להם תקלה, מתאבל לעיניהם ובוכה ומשתומם עמם, ולבו שמח. והחנף הזה הוא חוטא בשלשה ענייינים. האחד, שהוא מחניף לבריות, והשני, שהוא שונא את הבריות ומתאבל על טובתן ושמח לאידן, והשלישי, רוע לבבו.

החלק החמישי. אם יאמינו ההמון באיש אחד, ויסמכו על אמריו ועל גזירותיו ומשפטיו וכל תקנותיו ושאר ענייניו, ויתכוין להחניף לאחד מהם, יאמר, אני בחנתי לפלוני והוא ירא שמים וחכם. ולא די לו שהוא מחניף, אלא שהוא לאחרים לפוקה ולמכשול, כי הואיל ושבחו, וסמכו הרבים על הוראתו ועל דיניו ותקנותיו, ונמצא זה מחריב את העולם.

החלק הששי מי שהוא שונא את הבריות, ומתוך השנאה אינו מדבר עמהם כשהן בטובתן, וכשהן ברעתן יראה שהוא משתתף עמם ודואג בצרותם, ומבקר אותם תמיד, ואומר להם, עתה יבחנו האוהבים, בעת הצרה, ושואל אותם תמיד על ענייניהם ועל קורותם, כדי שיאמרו לו, כך וכך אירע לנו, כך וכך תלאות מצאונו, וחוקר ודורש על עניינם, כדי שידע אמתת צרותם ושפלותם, כדי שישמח בלבו. ולא די לו שהוא מחניף להם ושמח לאידם, אלא שהוא גונב דעתם ולבם.

החלק השביעי הרואה אנשי מקומו שהם עם קשי עורף, ואומר למה אוכיח לאלו והם לא יאמינו לי ולתוכחותי, די לי שלא אעשה כמעשיהם. ואע"פ שאינו מחניף להם, ולא אומר להם כדין אתם עושים, הואיל ולא הוכיחן נקרא חנף.

ובעון החנופה בני אדם נופלין בידי אויביהם ושוללין את שללם, שנא' הוי אשור שבט אפי ומטה הוא בידם זעמי, בגוי חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצונו לשלול שלל ולבוז בז ולשומו מרמס כחמר חוצות. ובעון החנופה הב"ה שופך חמתו על הארץ, וידו נטויה על בחורים ועל יתומים ואלמנות, שנא' על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה.